

مقدمه‌ای در
آموزه‌های اقتصادی
و مالی اسلام

دکتر یس‌الله دگر

استاد دانشگاه شهید بهشتی

www.ketab.ir

سرشناسه	:	دادگر، بدالله، ۱۳۳۴ -
عنوان و نام پدیدآور	:	مقدمه‌ای در آموزه‌های اقتصادی و مالی اسلام بدالله دادگر
مشخصات نشر	:	تهران: آماره، ۱۳۹۳.
مشخصات ظاهری	:	۳۶۸ ص.
شابک	:	978-600-7446-00-3
وضعیت فهرست نویسی	:	فیا
یادداشت	:	کتابنامه .
موضوع	:	اسلام و اقتصاد
رده بندی کنگره	:	۱۳۹۳ م ۷ / ۲۳ د / ۲ / ۲۳۰ BP
رده بندی دیویی	:	۲۹۷/۴۸۳۳
شماره کتابشناسی ملی	:	۳۵۲۸۳۰۷

نشر آماره

عنوان کتاب: مقدمه‌ای در آموزه‌های اقتصادی و مالی اسلام

Title: Economic and Financial Teachings in Islam

تألیف: دکتر بدالله دادگر، استاد دانشگاه شهید بهشتی

Author: Dr. Dadgar, professor of Shahid Beheshti university

شابک: ۳-۰۰-۷۴۴۶-۶۰۰-۹۷۸

ISBN: 978-600-7446-00-3

نوبت چاپ: اول، مردادماه ۱۳۹۳

The first edition published: 2014

تیراژ: ۱۰۰۰ نسخه

Circulation: 1000 copies

هرگونه کپی برداری، اسکن، میکروفیلم جزئی یا کلاً بدون اجازه مکتوب نشر آماره ممنوع بوده و پیگرد قانونی دارد

No portion of this book may be reproduced, by any process or technique, without the express written permission of the publisher (Amareh press)

محتوای اصلی کتاب بازتاب اندیشه‌های پدیدآورنده توسط ناشر نمی‌باشد و مسئولیت درستی آن به عهده وی می‌باشد

The views expressed in this publication represent those of the individual Author and Editor. These views do not necessarily reflect endorsement by the Publisher (Amareh press)

© تمامی حقوق چاپ و نشر برای نشر آماره محفوظ است

© ALL RIGHTS RESERVED: for the Amareh press

چاپ ایران - تهران

Printed in Iran-Tehran

تلفن مرکز نشر و بخش: تهران، ۶۹۱۴۶

نماینده‌گی فروش: تهران، خیابان انقلاب، رویروی دانشگاه تهران، پلاک ۱۲۱۲

کتابفروشی انتشارات گوتنبرگ، تلفن ۳۹۹۸-۶۶۴-۰۲۱

www.nashreamareh.ir

nashreamareh@yahoo.com

قیمت: ۱۷۵۰۰ تومان

فهرست مطالب

۹	پیشگفتار.....
۱۱	فصل اول: کلیات موضوع.....
۱۱	۱-۱- مقدمه.....
۱۶	۱-۲- تاریخچه و ادبیات.....
۲۵	۱-۳- ملاحظات مربوط به مبانی نظری.....
۳۲	۱-۴- برخی دستاوردهای فصل.....
۳۵	فصل دوم: مروری بر مسائل و سؤال‌های اساسی.....
۳۵	۲-۱- مقدمه.....
۴۰	۲-۲- ملاحظات اولیه و ارتباط دین و اقتصاد.....
۴۸	۲-۳- یک سلسله سؤال‌های کلیدی.....
۵۱	۲-۴- پاسخ‌واره‌ای به برخی از دیگر سؤال‌ها.....
۵۸	۲-۵- برخی دستاوردهای فصل.....
۶۱	فصل سوم: روش‌شناسی دین و اقتصاد.....
۶۱	۳-۱- مقدمه.....
۶۴	۳-۲- قلمرو روش‌شناسی.....
۶۹	۳-۳- روش علمی و دیگر ملاحظات روش‌شناختی.....
۷۸	۳-۴- برخی دستاوردهای فصل.....

۷۹.....	فصل چهارم: اخلاق و آموزه‌های اقتصادی اسلام.....
۷۹.....	۴-۱- مقدمه.....
۸۵.....	۴-۲- پیوندهای اخلاقی عام.....
۹۷.....	۴-۳- اخلاق در ساختارها و زیرسیستم‌ها.....
۱۰۳.....	۴-۴- اخلاق و بخش عمومی.....
۱۰۸.....	۴-۵- برخی دستاوردهای فصل.....
۱۰۹.....	فصل پنجم: نهادهای اقتصادی و مالی.....
۱۰۹.....	۵-۱- مقدمه.....
۱۱۲.....	۵-۲- نهادهای آموزه‌های دینی.....
۱۲۰.....	۵-۳- ساختار نهادی.....
۱۲۵.....	۵-۴- اصول و آداب بازارها و بازارهای مالی.....
۱۲۹.....	۵-۵- ابعاد ارزشی و اخلاقی.....
۱۳۶.....	۵-۶- برخی دستاوردهای فصل.....
۱۳۷.....	فصل ششم: ابعاد و عناصر عمومی دستگاه مالی.....
۱۳۷.....	۶-۱- مقدمه.....
۱۴۲.....	۶-۲- سطوح تأمین مالی، بازارها و ابزارها، آن.....
۱۵۲.....	۶-۳- واحدها و نظریه‌های مالی.....
۱۵۸.....	۶-۴- کاربرد برخی تکنیک‌ها و ساختارهای مالی.....
۱۶۳.....	۶-۵- ارزیابی اقتصادی ساختارهای مالی.....
۱۶۹.....	۶-۶- ملاحظات پیوند زیرسیستم‌های مالی بین‌المللی و داخلی.....
۱۷۲.....	۶-۷- برخی دستاوردهای فصل.....
۱۷۳.....	فصل هفتم: نمونه نهادها و ساختارهای مالی شریعت.....
۱۷۳.....	۷-۱- مقدمه.....
۱۷۶.....	۷-۲- خاستگاه دستگاه مالی شریعت.....
۱۸۶.....	۷-۳- ابعاد آغازین مهندسی مالی شریعت.....
۱۹۵.....	۷-۴- طبقه‌بندی‌ها و ظرفیت‌سازی‌ها.....
۲۰۴.....	۷-۵- برخی خصوصیات ابزارهای مشارکتی.....
۲۰۸.....	۷-۶- برخی دستاوردهای فصل.....

۲۱۱	فصل هشتم: تحلیل اقتصادی دستگاه مالی
۲۱۱	۸-۱- مقدمه
۲۱۳	۸-۲- قیمت دارایی، نرخ بازدهی و چند عنوان تکمیلی مالی
۲۲۱	۸-۳- ابعادی از ساختار خرد بازار مالی
۲۲۷	۸-۴- پیش‌بینی‌پذیری، تصمیم‌گیری و انتخاب سبد دارایی
۲۳۴	۸-۵- چند محور تکمیلی در تحلیل اقتصادی دستگاه مالی
۲۳۹	۸-۶- برخی دستاوردهای فصل
۲۴۱	فصل نهم: تحلیل ریسک و مدیریت ریسک
۲۴۱	۹-۱- مقدمه و تحلیل اقتصادی اولین ابزارهای مشتقه
۲۴۲	۹-۲- قراردادهای ارزی، برابری ورودی و آینده
۲۴۹	۹-۳- قراردادهای و بازارهای سوابق حق اختیار
۲۵۸	۹-۴- پوشش ریسک در سبد سرمایه‌گذاری
۲۶۳	۹-۵- ابعاد و گستره ریسک در دستگاه مالی شریعت
۲۷۲	۹-۶- ملاحظات تکمیلی دستگاه مالی شریعت و مدیریت و پوشش ریسک
۲۷۷	۹-۷- برخی دستاوردهای فصل
۲۷۹	فصل دهم: ظرفیت‌ها، عملکردها و نتایج قابل ملاحظه
۲۷۹	۱۰-۱- مقدمه
۲۸۲	۱۰-۲- زمینه‌های انتشار اوراق بهادار شریعت
۲۸۹	۱۰-۳- فرایند نهادی در آموزه‌های اقتصادی اسلام
۲۹۵	۱۰-۴- مطالعه تطبیقی کلی: نظریه و رفتار
۳۰۲	۱۰-۵- روندهای اقتصادی و مالی
۳۱۱	۱۰-۶- نتایج قابل ملاحظه
۳۲۸	۱۰-۷- برخی دستاوردهای پایانی
۳۳۰	قسم‌نامه اقتصاددانان
۳۳۱	کتاب‌شناسی
۳۶۱	نمایه

پیشگفتار

قدرت وسیع بین رشته‌ای علم اقتصاد موجب شده که گروه‌هایی از محققان، بحث‌هایی از دین و اقتصاد و اخلاق و اقتصاد را مطرح کردند. برای آن‌ها ای که هم اکنون زیر رشته‌های اخلاق و اقتصاد و دین و اقتصاد به تولید و تکامل ادبیات پرداخته می‌دهند این کتاب به تحلیل موضوع مربوطه می‌پردازد. در عین حال همان‌طور که در عنوان این کتاب ذکر شده این اثر تنها مقدمه‌ای در آموزه‌های اقتصادی اسلام و دستگاه مالی آن است. کاربرد عبارت «مقدمه» در آن معنی دار است. از این رو شاید بتوان این مجموعه را بیشتر عنوان‌های اصلی محسوب دانست تا تفصیل جزئیات بحث. این نوشته به گونه‌ای تنظیم گردیده که پنج فصل اول کتاب به حدیث الهادی، روش شناختی و پایه‌ای بحث را شامل می‌گردد و پنج فصل دیگر، موضوع را در چهارچوب دستگاه دستگاه مالی شریعت تبیین می‌کنند. تلاش شده که این مجموعه علاوه بر استفاده علاقمندان هم به چارچوب آموزشی هم قرار گیرد. مثلاً پنج فصل اول می‌توانند برای واحدهای عمومی دین و اقتصاد، اسلام و اقتصاد و اخلاق و اقتصاد تدریس شوند. فصل‌های ششم تا دهم می‌توانند در دروس پایه‌ها یا ابزارهای مالی اسلامی بکار روند. همچنین می‌توان این مجموعه را به همان صورت برای کلاس‌های اقتصادی اسلامی (۱) و (۲) نیز مورد استفاده قرار داد.

به مدرسان محترمی که می‌خواهند کل کتاب را در یک ترم پوشش دهند، توصیه می‌شود که فصل‌هایی را برای تدریس گزینش نمایند و مطالعه باقی فصل‌ها را به اختیار دانشجویان بگذارند (تدریس الزامی همه فصل‌ها برای یک درس ۳ واحدی زیاد به نظر می‌رسد). در تدوین این نوشته سعی شده از آخرین یافته‌های قابل دسترس در زمینه موضوع استفاده شود. یک هدف این نوشته

روشن ساختن برخی سوء تفاهم‌ها در زمینه موضوع می‌باشد. از این رو می‌توان رویکرد آن را بررسی واقع‌بینانه و یا نقادانه از موضوع نیز دانست. هدف ضمنی آن است که تصویر صحیحی از موضوع ارائه شود زیرا تصویر نادرست از آن، هزینه تربیتی سنگینی تحمیل می‌کند. همچنین کاربرد «آموزه‌های اقتصادی اسلام» بجای اقتصاد اسلامی در این اثر نشانه نوعی احتیاط پژوهشی در این رابطه می‌باشد. با وجودی که مطلب در سطح تحصیلات تکمیلی تدوین گردیده، اما فصل‌هایی از آن بر روی دانشجویان لیسانس نیز می‌تواند استفاده شود. مناسب است بر یک یافته مهم این کتاب یعنی اصالت اخلاقی آموزه‌های اقتصادی اسلام و ضرورت توجه عملی به آن تأکید شود. بدین صورت که اگر رفتار کارگزاران با اخلاق مربوطه همراه نباشد این آموزه‌ها در بهترین شکل به قانونی تبدیل نمی‌شود که هیچ‌گاه به آن عمل نمی‌شود. توجه به رویکرد این کتاب که یافته‌های پژوهشگران را بر اساس منطق بر اصل دین نبوده و نقد پذیر می‌باشد، خود این اثر نیز قابل نقد و اصلاح است. در اینجا از سرافرازان، اظهار نظرها، نقدها و پیشنهادهای علاقمندان به موضوع، به ویژه دانشگاهیان، اساتید و محققان گرامی سپاسگزاری می‌نمایم. در پایان از نشر آماره و مسئول محترم آن جناب آقای نوع پرست و سایر همکاران ایشان که زحمت و ویرایش، نمایه‌سازی و چاپ این مجموعه را تحمل کرده‌اند، به خصوص آقای نوع پرست، تشکر می‌کنم.

یداله دادگر

تابستان ۱۳۹۳